

NUORI SUOMI

PÄIVÄLEHDEN

JOULUALBUMI

I

1891.

1849

XII:a

NUORI SUOMI.

"PÄIVÄLEHDEN"

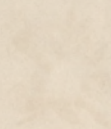
JOULUALBUMI.

NUORI SUOMI

NUORI SUOMI

NUORI SUOMI

NUORI SUOMI

NUORI SUOMI

NUORI SUOMI.

I.

”PÄIVÄLEHDEN”

JOULUALBUMI.

✚ 1891. ✚

HELSINGISSÄ,
”PÄIVÄLEHDEN” TOIMITUS.

NUORI SUOMI

1.

"PÄIVÄLEHDEN"

JOUULIALBUMI

+ 1891 +

HELSINGISSÄ 1891.

F. TILGMANNIN KIRJA- JA KIVIPAINO.

SISÄLLYS:*

	Siv.
»Nuori Suomi», kirj. <i>Eero Erkko</i>	1.
Rakkauden kirje, kirj. <i>Juhani Aho</i>	10.
Onnensa kukkulalla, kirj. <i>Kasimir Leino</i>	29.
Muutamista Suomenmaan kartoista, kirj. <i>Otto Savander</i>	31.
Jäähyväiset, kirj. <i>Santeri Ingman</i>	41.
Valitus miehestä, kirj. <i>J. H. E.</i>	55.
Naisesta, kirj. <i>J. H. E.</i>	58.
Oma maatilkkku, kirj. <i>Gust. Ad. Helsingius</i>	61.
Vanha piika, kirj. <i>Minna Canth</i>	68.
Syksyinen mieliala, kirj. <i>Kasimir Leino</i>	83.
Tanskan etuvartijat etelässä, kirj. <i>A. Renvist</i>	85.
Tautivuoteella, kirj. <i>Karl A. Tawaststjerna</i>	93.
Kylikkäitä, kirj. <i>Kauppi-Heikki</i>	100.
Orpo rouva, kirj. <i>Saima</i>	104.
Suomalainen teatteri, kirj. <i>K. L.</i>	111.
»Äitien muistoksi», kirj. <i>Juhani Aho</i>	118.
Eerikki, kirj. <i>Otto Tuomi</i>	127.
Runonhaussa, kirj. <i>Thekla Hultin</i>	145.
Pirstaleita, kirj. <i>R. R.</i>	154.
Muisto Helvetinjärveltä, kirj. <i>Louis Sparre</i>	161.

* Tilanpuutteen ja joulukireitten tähden täytyi albumista jättää pois K. Källisen »Pyöveli», Emil Vainion »Nuoret ja vanhat Hämmäläiskylässä», suurin osa Alkion kuvasta »Ennen ja nyt» sekä Alma Walkosen »Palkollisten yhdistys».

C. J. Slotte Talonpoikaissäädyn puhemiehenä, kirj.	
<i>Jon. Castrén</i>	164.
Suomalaisia taiteilijoita, kirj. <i>Kasimir Leino</i> . . .	168.
Lemmetömälle laulajalle, kirj. <i>J. H. E.</i>	175.
Miten oikeuslaitos palvelee, kirj. <i>Arvid Järnefelt</i> .	176.
Sunnuntai sydänmaassa, kirj. <i>Louis Sparre</i> . . .	182.
Ennen ja nyt, kirj. <i>Alkio</i>	193.
Suomalaisia säveltäjiä	195.
Sanomalehti-pajassa, kirj. <i>Tuomas</i>	202.

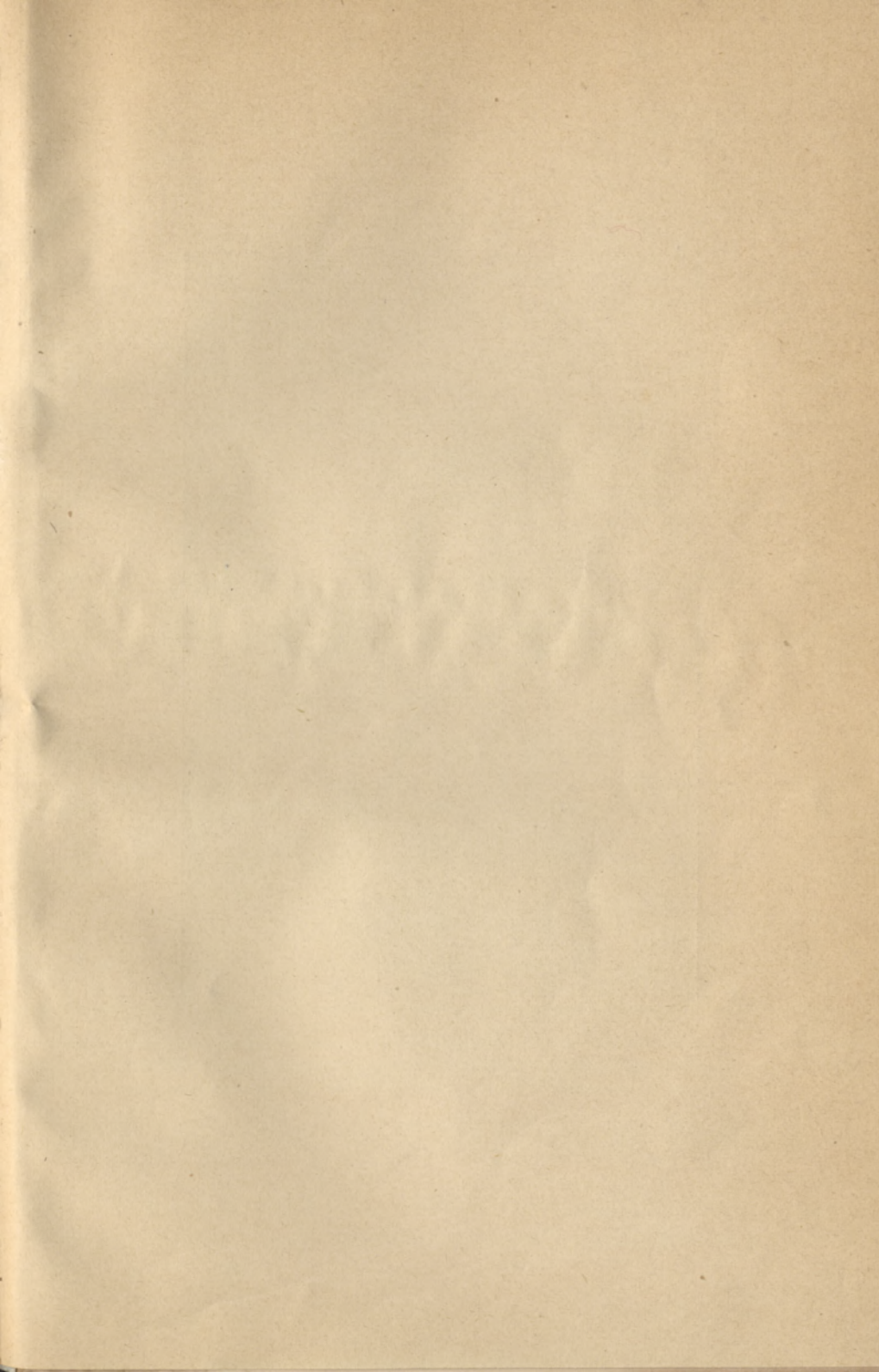
K u v i a :

E. Järnefeltin »Kaskenpolttajat», *P. Halosen* »Niitomiehet», *A. Gallénin* C. J. Slotten kuva, *L. Sparren* »Päivällinen», *A. Gallénin* »Matka Helsingistä Malmille», sekä *A. Lindforsin*, *Katri Raution*, *Olga Finnen*, *B. Leinon*, *R. Stigellin*, *A. Gallénin*, *E. Järnefeltin*, *E. Wikströmin*, *R. Kajanuksen*, *Jean Sibeliuksen*, *O. Merikannon* ja *E. Sivorin* muotokuvat.

S ä v e l l y k s i ä :

Jean Sibeliuksen »Perpetuum mobile» ja *O. Merikannon* »Kansanlaulu».

Kaskenpolttajat.

Valopainos E. Järnefeltin taulusta.

»NUORI SUOMI».

Taaskin tuo siunattu »nuori Suomi» ja »nuori puolue»!

Saapiko nyt sitten kerrankin selvän siitä, mikä se oikein on, miten se on syntynyt ja mitä se tahtoo? Ja millä oikeudella esiintyvät »Päivälehdien» miehet sen lipun alla?

Sellaisia kysymyksiä tullaan kenties siellä täällä tekemään, kun »Päivälehdien» joulualbumi nyt ensi kertaa astuu yleisön nähtäville.

Niin — nuori suomalainen puolue — sellainen on nyt, kaikesta päättäen, kuitenkin olemassa ja vaikuttamassa meidän maassa; siitä täytyy tulla vakuutetuksi heikko-uskoisenkin jo jokapäiväisiä sanomalehtiä lukemalla. Se on kohonnut kuin ainakin uusi oksa vanhan hongan kylestä vaatien siinä samoja elämisen oikeuksia kuin entisetkin.

Muistaakseni määritteli suomalaisen puolueen pääkaupunkilainen äänenkannattaja silloin, kun nuoresta puolueesta alkoi maaseuduilla ensimmäiset heikot oireet ilmaantua, sen hyvin lyhyesti ja selvästi: »Kourallinen räyhääviä poikanulikoita». Siihen määritykseen sitä saatiin tyytyä — vaikkei ilman vastalauseita. Oltiin silloin erimieltä kieli-asiassa, jossa nuorten jyrkempi kanta ei kelvannut vanhoille ja edellisten väitteet luultiin paraiten nolattavan, kun heitä hyvin ylenkatseellisesti kohdeltaisiin.

Mutta tuo kourallinen on vuosien kuluessa kasvamistaan kasvanut, samalla kun eroavaisuuskohtat sen ja vanhain välillä ovat lisääntyneet. Niiden luku, jotka itseään »nuoriin» lukevat ja niiden, jotka mielipiteiltään sitä ovat, vaikkeivät luekaan, on nyt jo niin suuri, ettei samallinen ylenkatseellinen arvostelu kuin yllä mainittu enää voi kysymykseenkään tulla. On vihdoinkin alettu vähitellen tottua siihen käsitykseen, että on todellakin olemassa suuren suuri joukko sydämensä pohjasta suomenmielistä väkeä, joka katsoo useita asioita jonkun verran toiselta kannalta kuin n. k. vanhat suomenmieliset. Yhä yleisemmin on myös tultu pakotetuiksi myöntämään, etteivät nuo nuoret sentään ole pelkkiä räyhääviä poikanulikoita, vaan että niiden joukossa on yhtä paljon harrasta isänmaallisuutta, ja todellista pyrkimystä vaikuttamaan maan ja kansan hyväksi kuin koskaan vanhemmassa polvessa; ja

sekin tädyttäne myöntää, ettei tuo nuori rotu ole aivan vailla työkykyä ja pontevuutta, kun se kysymykseen tulee.

Oli yhteen aikaan pysyvänä väitteenä vanhoilla, että koko nuori puolue on vaan muutamain yksityisten kokoon puhaltama saippuarakko, joka ensi tuulahduksella tyhjiin tupsahtaa. Minun käsittääkseni eivät muutamat yksityiset koskaan voi mitään huomattavampaa puolueyhmää luoda, ellei ole aatteellista perustusta mille se rakennetaan; vaikka kyllä on nähty, että johtava mies, kerran saavutetun personallisen vaikutuksensa kautta, voi pysyä johtavassa asemassaan vielä sittenkin, kun hänen *mielipiteillään* ei enää likimainkaan ole puolueen yleistä kannatusta.

Erimielisyys suomalaisessa puolueessa syntyi aluksi johdon liiallisen keskittymisen tähden harvamieliseen piiriin Helsingissä, joka itsepäisesti tahtoi yksin määrätä puolueen esiintymisestä kaikkien asiain ja kysymysten suhteen, olivat ne sitten yhteydessä varsinaisen, puolue-jaon perusteena olevan kieliastian kanssa tai ei. Ja kun nämä johtajat olivat vanhoillisuuteen taipuvia, kääntyi koko puoluekin sinnepäin. Suomimielisyys oli siten muuttumaisillaan yhtäpitäväksi rutivanhoillisuuden ja suvaitsemattomuuden kanssa, joka seikka teki monenkin, muuten hartaan suomalaisuuden ystävän vastenmieliseksi koko liikkeelle.

Sekä johdon liiallista keskittymistä että puo-

lueen yksipuolisesti vanhoillisuuteen kallistuvaa suuntaa nousivat »nuoret» vastustamaan. He eivät suinkaan vaadi hekään johdon poistamista puolueesta, eivät myöskään puolusta vallattomuutta muitten asiain suhteen.

»Nuori Suomi» tahtoo vaan, että johdonmukaisesti jatkettaisiin suomalaisuuden entistä demokraattista ja vapaamielistä ohjelmaa. Sillä kansanvaltainen ja vapaamielinen on suomalaisuuden liike alusta pitäin perusteiltaan ollut. »Valoa kansallemme!» on aina etupäässä ollut sen mielialuse. Se ei tahtonut panna rajoja kansan tiedon- ja opinhalulle silloin, kun se ponnisteli — ja teki sitä menestyksellä — korkeampain suomenkielisten oppikoulujen aikaansaamiseksi, kun se tahtoi poistaa ne tokeet, jotka estivät kansanlapsia pääsemästä ammentamaan mielin määrin opin- ja tiedon lähteiltä. Miksi pitäisi saman puolueen sitten nyt myöhemmin tuosta vapaamielisyydestään poiketa? Miksi tarvittaisiin nyt holhousta kansallemme »uusien aatteita» vastaan, joista erityiset asianomaiset, personallisen näkökantansa mukaan sille vaan harvoja, taatusti sopivia paloja valitsisivat? Ruveta nyt, kun juuri »vanhat» itse kansankielen kohottamisella alhaisesta asemastaan ovat rakentaneet vankan perustuksen vastaiselle kansalliselle kehitykselle, ruveta nyt seuramaan tuollaisia vanhoillisia periaatteita, olisi samaa kuin jättää valmis, kaunis kivijalka käyttämättä, tai nostaa vanha hökkeli tuolle uudelle jalalle.

Me nuoret, jos kutka, tunnustamme »vanhain» työn ja olemme siitä kiitollisia. Vaan me häpeisimme olla sitä jatkamatta. Mekin tunnemme povissamme intoa, käsivarsissamme voimaa, jota tahdomme käyttää sen tehtävän jatkamiseksi, jonka he niin kauniisti ovat alkaneeet.

Tosi on, että tuossa rakennuksen jatkamisessa juuri voi erimielisyyttä syntyä siitä, mitä aineita on käytettävä, mihin kuosiin rakennus sommiteltava ynnä muista seikoista. Te kehoitatte karttamaan uusia ulkomaan mallia. Me emme niitä hyli, vaan emme myös tahdo näkemättä, koettamatta hyväksyä. Me tahdomme ottaa selvän vieraistakin aatevirtauksista, esitellä ne kansallemme, sen valittavaksi mitä niissä hyvää ja kelpaavaa voisi olla, sellaista, jonka voisi tuohon omaan, suomalaiseen rakennukseen sovittaa. Sillä *suomalaiseksi* mekin sen tahdomme, niin suomalaiseksi, että sen kansallisuus käy rakennuksen joka piirteestä selville, ikäänkuin tuoksuna lemuaa siitä. Ainoastaan sellaisena on sillä jotain merkitystä muun maailmankin silmissä, ainoastaan sellaisena tulee se jälkimaailmalle jotain merkkiä itsestään jättämään.

Mutta sitä varten on tarpeen, että me myöskin, ottaen huomioon muitten kansain opetukset, kehitämme kansalliseen suuntaan kaikkia niitä sivistyksen haaroja, joista kansain kehityksen tilaa ylimalkaan arvostellaan. Samalla kuin me nuoret siis mitä innokkaimmin harrastamme maamme

aineellista edistymistä sen kaikilla aloilla, samalla kuin olemme kansanvalistuksen hartaimpia ystäviä ja sen eteen työskentelemme, samalla pidämme erinomaisen tärkeänä kaikkein kotimaisen taiteen haarojen kohottamista, panemme mitä suurimman merkityksen siihen, että kansalliset ominaisuutemme ja luontaiset rikkautemme taiteen eri aloilla pääsevät esiintymään, ja esiintymään koko sivistyneen maailman käsitettävässä asussa. Niinpä ovatkin nuoret kirjailijamme esim. hyvällä menestyksellä jatkaneet vanhain työtä suomalaisen kirjakielen kehittämisessä, antaneet sille tuon erinomaisen hienouden ja luontevuuden, jota heidän teoksissaan niin suuresti ihailemme. Samoin on nuorten taiteilijaimme laita. Niin paljon kuin he ovatkin uusia ulkomaan aatteita omistaneet alallaan, ovat he kuitenkin kieltämättä säilyttäneet turmeltumattoman kansallisen värinsä ja ovat kuin ovatkin perin pohjin suomalaisia taiteilijoita.

Kansan uskonto on sen kalliimpia omaisuuksia ja epäilemättä tärkeä ja voimakas tuki ulkonaisiakin vaaroja vastaan. Väärin ne nuorta Suomea arvostelevat ja tuntevat, jotka väittävät sen tätä tukea ja turvaa ylenkatsovan ja sitä vastaan sotivan. Mutta totinen uskonnollisuus ei viihdy kaavaisuudessa ja pakossa, jotka päinvastoin ovat omiaan viemään siltä sisällön ja hengen. Vapaus se meistä on tälläkin alalla paras kehittäjä ja kasvattaja ja todellisen hengellisen elämän ylläpitäjä. Sitä olemme puolustaneet, vaan vastus-

taneet olemme kaikkea liiallista pappisvaltaa, jota pidämme turmiollisempänä kuin mitään muuta virkavaltaa senkin tähden, että sen harjoittajat esiintyvät pyhemmän ja korkeamman vallan edustajina kuin maalliset viranomaiset.

Mainitsin jo suomalaisuuden kansanvaltaista luonnetta. Tämän liikkeen tehtävänä on alusta alkaen ollut yhteiskunnan alhaisemmalla asteella olevan, kansamme suuren enemmistön kehittäminen, sen henkisen sekä aineellisen tilan parantaminen. Tällä alalla on tehtävätä vieläkin niin paljon ja monissa suhteissa, että sen aina täytyy kuulua edistyspuolueen päätehtäviin tässä maassa. Sen taloudellinen tila kaipaa ennen kaikkea parannusta, sen sivistys pakollakin kohottamista, vaan myöskin sen valtiolliset ja yhteiskunnalliset oikeudet laajentamista, niinhyvin kaupungeissa kuin maalla. Tässäkin suhteessa on meillä paljon opittavaa muualta maailmasta, jotta voisimme ajoissa ohjata syrjään niistä salakareista, joihin useissa muissa maissa on työväenkysymyksen suhteen takerruttu.

Ja kielikysymys sitten? Onko »nuori puolue» sen suhteen edelleenkin samalla jyrkällä kannalla kuin silloin, kun erimielisyys siinä tämän puolueen ensin synnytti? On; se on yhä vieläkin samalla kannalla. Samat periaatteet elähyttävät sitä yhä edelleenkin. Luullakseni ovat nuoret käytännössä osoittaneetkin sen. Se verrattain rauhallisempi tila, joka kielikysymyksen alalla tätä nykyä

vallitsee, on ulkonaisten olojen synnyttämä. Nykyään on nimittäin, se täytynee kaikkien myöntää, isänmaamme sellaisessa ahdingon tilassa, että kielikysymyksen on *täytynyt* vetäytyä syrjemmäksi. Puolueet tulevat arvattavasti kyllä pitkän aikaa perustumaan tämän kysymyksen pohjalle. Mutta niin kauvan kuin maan valtiollinen asema ja *koko* kansan olemassa-olo on sillä kannalla kuin nyt, ei kellään ole oikeutta turhanpäiväisesti tullen kanssa leikitellä. Siitä voi näet syntyä rovio, jonka liekit eivät lämmittäisikään meitä, vaan muodostuisivat ilotulitukseksi valtiollisen asemamme kadehtijoille, ja ehkäpä kaikki nieleväksi kulovalkeaksikin.

*

Jotenkin tuohon suuntaan olen minä puolestani ajatellut »nuoren Suomen» ohjelman pääpiirteissään. Sellaista olen ainakin itse sanomalehtimiehenä sekä maaseudulla että täällä koettanut seurata. Yksityiskohdista olisi paljonkin sanottavaa, vaan siihen ei tässä ole sopiva tilaisuus. Niistä lienee kylliksi viitata nuoren suunnan sanomalehtiin ja siihen mitä sen miehet muuten ovat julkisuudessa lausuneet.

Paljon on »nuoria» moitittu — kenties osaksi syystäkin — vaan sanottakoon tuon »nuoren puolueen» tähän astisesta esiintymisestä muuten mitä tahansa, se täytynee jokaisen myöntää, että se ainakin on ollut personapolitiikasta vapaa. Ja sekin on jo ansio tähän aikaan, jolloin yksityisiä

henkilöitä ja niiden etuja niin kernaasti kaikkeen politiikkaan sekotetaan. Jos esiintymisemme ei aina olisikaan ollut niin tarkoin punnittua ja varovaista, kuin vanhempain ja kokoneitten, on sillä ainakin ollut se hyvä puoli, ettei koskaan ole muuta tarkoitettu kuin on sanottu ja että on suoraan lausuttu mitä on ajateltu.

*

Vaan millä oikeudella esiintyy »Päivälehti» albuminsa kanssa noin komeasti »nuoren Suomen» edustajana ja kenen valtuuttamana puhun minä tässä sen puolesta? En kenenkään. Olen tehnyt edellä olevan selvityksen sen perusteella, mitä yleensä olen sekä julkisuudessa että yksityisesti huomannut »nuorten» mielissä liikkuvan. »Päivälehti» taasen uskaltaa asettaa albumiinsa tuon lipun sen vuoksi, että se tietää ja tuntee esiintyneensä niiden *periaatteiden* puolustajana, jotka nuorisoamme nykyään elähyttävät ja jotka se on omikseen tunnustanut meihin yhä taajemmin liittymällä.

Tämä olkoon sanottuna esittelyksi lukijalle, jotta hän tietäisi mitä »nuori Suomi» vaatii ja mihin sen pyrinnot tähtäävät.

Marrask. 25 p. 1891.

EERO ERKKO.

Rakkauden kirje.

(Kuvat L. Sparren piirtämät.)

I.

Olin niin tulisesti rakastunut kuin voi olla ai-noastaan koulupoikana ollessaan. Olin vii-meisellä luokalla, ylioppilaskirjoitukset olivat juuri päättyneet ja tunteeni olivat nousseet niin kor-kealle, että jos olisi löytynytkin jonkunlainen lemmen lämpömittari, se ei enää olisi voinut sen astemäärää osottaa, ei varjossakaan. Kuumuus oli niin kova, että vaikka päiväkaudet kuljin kalpeana ja väsyneenä, niin en siltä saanut yölläkään unta silmiini. Minä ähkin ja puhkin, kieriskelin vuoteelani, peite painoi ja lakanakin oli liika raskas. Pään aluinen oli tietysti tuhannella sykkyrällä, olet allani ruumenina ja sänky narisi ja valitti vaivojaan.

— Mitä sinä siinä yökaudet peppuroit, ettei saa nukkua, murisi veljeni, joka oli tuomittu nukkumaan samalla tilalla.

— Enhän minä mitään...

— Vai et mitään?

— Kun on niin vari.

— Eipähän minulla ole vari...

Mutta hän ei ollutkaan rakastunut niinkuin minä, eikä tiennyt kuinka minä kärsin.

Minä en voinut muuten, minun täytyi avata ikkuna. Se antoi kaupungin rantaan päin ja naapurin puutarhan ja takapihan yli

näkyi siitä palanen järven lahtea. Ulkona oli valoisa kevät yö ja siellä oli niin kaunista, niin kaunista, että minua taas melkein itketti.

Eihän se ollut aivan ensimmäinenkään rakkauteni tämä. Olihan niitä ollut kolme rakkautta kaikkiaan, yksi siellä maalla ja kaksi täällä koulussa. Vaan minä olin silloin vielä lapsi ja ne olivat olleet sellaisia lapsellisia rakastumisia. Melkein halveksin itseäni ajatellessani, kuinka naurettava olin ollut siihen aikaan ja kuinka pinta-puolisia olivat tunteeni olleet. Nehän olivat perustuneet ainoastaan ulkonaisiin ominaisuuksiin, kauniisiin silmiin, kiharoihin ja leiskaviin letteihin. Heidän sisällistä arvoaan — pappilan Helmin, Anna Pettersonin ja viimeksi Iida Nymanninkin — en ollut vähääkään punninnut. Ja mikä minä

olin silloin ollut: koulupoika, joka ei voinut kaukaisessaan tulevaisuudessa ajatella edes kihloihin menemistä, vielä vähemmin kodin perustamista.

Mutta nyt olivat olot aivan toiset, nyt seisoin elämäni käännekohdassa, olin tulemaisillani ylioppilaaksi, ja nyt tuli minun siihen nähden käyttäytyä ja toimiakin. Tunteeni *tuohon naiseen*, joka oli minut valloittanut, eivät olleet hetken hurmausta; vaan ne olivat totiset ja syvät. Joskin minä ihailin hänen sinisiä sielukkaita silmiään ja hänen pitkää vaaleaa palmikkoaan, niin perustuivat tunteeni oikeastaan rauhaan hänen otsallaan, arvokkaisuuteen hänen kasvoissaan ja ennen kaikkea tuohon tasaiseen hellyyteen koko hänen olennossaan. En ajatellut häntä iloisena morsiamena, vaan vakavana vaimonani, joka voisi jakaa kanssani kaikki elämän surut ja vastoinkäymiset. Ja juuri se, että hän oli minua *viittä* vuotta vanhempi, juuri se oli parhaana todistuksena siitä, ett'ei tässä enää voinut olla kysymys tavallisesta lemмен tunteesta. Tämä oli kypsyneen miehen totista kiintymistä, tämä oli jo syvälle juurtunutta rakkautta, josta riippuu koko hänen tulevaisuutensa ja joka määrää hänen elämänsä suunnan ainaiseksi. Jos hän rakastaa minua, olen pelastettu. Ell'ei — hyvästi silloin ihanat unelmani rakkaudesta ja onnesta! Minä olen oleva ikuisesti murtunut mies. Minä tunnen sen, että jos niin käy, silloin tulen elämään vain kalpeana haamuna siitä, mikä muuten olisin

voinut olla. Te huolettomat, kokemattomat ystäväni, toverini ja veljeni! Te ette ole vielä tulleet elämänne tiehaaraan, te ette tiedä, ettekä kenties tule koskaan tietämäänkään, mitä ovat elämän taistelut. Iloitkaa te vaan, naurakaa, lyökää palloa lupapäivinä ja nukkukaa — lapset!

Minä en nimittäin ollut ollenkaan varma siitä, rakastaako *hän* minua. Yksi todistus minulla tosin oli, ja se oli jotenkin hyvä: en tiennyt, että hän ainakaan rakastaisi ketään muutaakaan. Hän oli hoitamassa täällä kaupungissa nuorempia sisariaan ja veljiään, joista yksi oli minun luokkakumppanini ja paras ystäväni, tietysti. Olin heillä joka päivä ja hän oli minulle aina niin tasaisesti ystävällinen ja hyvä, ja joka kerta kuin lähdin heiltä, pyysi hän, ett'en »unhottaisi pois». Mutta ei hänen silmissään kuitenkaan näkynyt mitään erikoista tunnetta. Vaan kenties ei hän aavistanutkaan, että olisin voinut rakastua häneen, kun hän on niin monta vuotta vanhempi. Se on tietysti hienotunteisuutta hänen puoleltaan. Ja sen tähden täytyy *minun* ottaa ensimmäinen ratkaiseva askel, minun täytyy tunnustaa hänelle tunteeni.

Olen jo aikoja sitten päättänyt, että sen on tapahtuminen hetikohta kuin kirjoitukseni ovat onnellisesti suoritettut. Sitä ennen — se olisi ollut väärin hänen tähtensä.

Nyt ne ovat ohitse ja ovat onnistuneet. Ilalla on tullut siitä Helsingistä sähkösanoma. Toverini ovat lähteneet lähimpään maataloon punssi-

pullojen kanssa. Mutta minulla on nyt tärkeämpää tehtävää.

Veljeni nukkuu seinään päin, kääraistyään kaikki peitteet ja lakanat ympärilleen. Viereisessä kammarissa kuorsaavat toiset. Tornin kello lyö kaksitoista yöllä. Kaikki on hiljaa. Nyt on tullut otollinen hetki. Nyt tunnen, että se tulee sujumaan. Tänä yönä on se tehtävä. Ja juhlallisella tunteella, kasvot jäykkinä, mutta käsi vähän vavisten, avaan minä laatikkoni. Laatikossa oli lukittu paperilaukku ja laukussa konsepti kirjeeseen. Nyt se on puhtaaksi kirjoitettava — punaselle paperille sinisellä musteella — ja huomenna on se oleva hänen käsissään.

— Mitä sinä siellä taas ratuuttelet? ärähtää veljeni unissaan.

Se ei ole mikään tavallinen rakkauskirje, sillä tämä rakkauskaan ei ole mitään tavallista rakkautta. Minä en kosi, minä ainoastaan »ilmoitan hänelle tunteeni».

»Minun täytyy saada sanoa sinulle — kirjoitan minä — mitä sydämeni tuntee. Jos voisin, niin minä kätkinsin ne, kätkinsin ainiaksi, mutta minä tunnen, että se ei ole mahdollista. Ehkä kummastut tätä, ehkä loukkaudut ja suutut; mutta jos voit, niin anna minulle anteeksi, ja menköön tämä asia meidän salaisuutenamme hautaan.»

Ja tämän esipuheen jälkeen alan minä selittää hänelle tunteitani. Monta yötä olen tähän työhön menettänyt, mutta sitten siitä on tullutkin

kahdeksan sivun pituinen pieni novelli. Erittäinkin olen ihastunut muutamiin paikkoihin, joihin asetan suurimmat toiveeni ja joiden luulen täytyvän saada hänet lämpenemään, vaikka hän vielä olisikin kylmä.

»Jo silloin kuin viime kesänä olin teidän luonanne siellä maalla, heräsi minussa se tunne, joka nyt on kasvanut voittamattomaksi. Me palasimme järveltä veljesi kanssa. Sinä olit rannassa meitä vastaanottamassa, heilutit meille liinallasi ja huusit heleällä äänelläsi meitä päivälliselle. Olit avopäin, aurinko valaisi kasvojasi ja vaalean punaista pukuasi. Olit silloin kuin taivaallisesti kirkastettu — ja se kuva painui siitä hetkestä unhottumattomasti mieleeni.»

— — »Ehkä erehdyn — ja voihan ihminen niin helposti erehtyä — mutta minusta kuitenkin näytti siltä kuin en minäkään olisi ollut sinulle aivan yhdentekevä. Kun olimme viinimarjoja syömässä teidän puutarhassanne, niin sinä kutsuit minua luoksesi parhaasen pensaikkoon, taitoit täyteläisimmän tertun ja ojensit sen minulle

pensaan yli. Olisitko tehnyt tämän, ell'et olisi minusta vähääkään välittänyt?»

— — »Mutta kaikista ihanimpana esiinnyit sinä edessäni silloin, muistatko, Fanny, viime talvena, kun sisaresi oli pienen lapsensa kanssa käymässä täällä luonanne. Sinä otit sen hänen sylistään, pidit sitä niin hellästi ja taitavasti käsivarrellasi, että mieleeni muistui Rafaelin kuuluisa madonna.» — —

»Sinun soittosi, talvi-iltain hämärässä, kun olit istunut haaveksien pianon ääressä ja laulanut niitä lauluja, joita tiesit minun rakastavan, en voi sitä sanoin selittää, millaiset tunteet minussa silloin kuohuivat, vaikka minun täytyikin istua rauhallisena ja kätkeä epätoivoinen epätieto riehuvan rintaani.» — —

»Mutta nyt sitä en enää voi, minun täytyy saada varmuus. Minä lähen muutaman kuu-kauden päästä ulos maailmalle, tiemme eroavat, emme kenties enää koskaan tapaa toisiamme. Sanon »kenties», sillä yksi mahdollisuus vielä löytyy, ett'emme ijäksi eroaisi. Mutta se mahdollisuus ei ole minun määrättävissäni, vaan se on sinun. Anna se minulle, jos voit, vaan ell'et voi, niin sano sekin, sano suoraan ja säälimättä. Sillä varmuus, olkoon se kuinka karvas tahansa, on aina parempi kuin epävarmuus.»

Aamu jo valkeni, kun olin lopettanut puhtaaksi kirjoittamisen. Ilman konseptia kirjoitin siihen vielä näin kuuluvan lisäyksen:

»P. S. Jos sinun hyvin käy maailmassa — jota sydämmestäni toivon, sillä nyt kun aamu koittaa ja luonto taas yön jälkeen herää uuteen elämään, tunnen minä, että rakkaudessa ei ole ollenkaan itsekkäisyyttä — niin pyydän vaan, että vaikka et minua rakastaisikaan, et kuitenkaan ajattelisi minua katkeruudella etkä minua tuomitsisi. Ehkemme enää koskaan tapaa toisiamme. Ehkä se oli viimeinen kerta, kun koh-tasimme toisemme eilen, kun tulit samalla het-kellä Hiltusen puotiin kuin minäkin olin siellä. Mikä omituinen sattuma. Se oli vaan pieni koh-taus, johon et varmaankaan — jos et rakasta mi-nua — pannut sen suurempaa huomiota, mutta joka painui minun mieleeni ja tulee siellä säily-mään niinkuin nämä muutkin. — No, sinä täällä! sanoit sinä . . . oletko ostanut jotain. — Olen! vastasin minä ja ääneni vapisi. — No, mitä sit-ten? — Sen saat sittemmin tietää. — Milloin saan sen tietää? — Kerran! — Nyt voin sen sanoa. Minä olin silloin ostamassa *tätä punaista paperia, jolle tämä kirje on kirjoitettu*. — Mutta kylliksi nyt. En tahdo sinua kauvemmin ikävystyttää. Hyvästi! — Ijäksikö hyvästi?»

Kirje on valmis, taitan sen huolellisesti ko-koon, suljen kuoren ja kirjoitan siihen: »Neiti Fanny Friberg — käteen.»

Samassa laulaa vastapäätä olevan naapurin kukko ensimmäisen sävelensä ja kello kirkon tor-nissa lyö kolme. Vetäsen ikkunan kiinni ja las-

keudun levolle niinkuin kuolemaan tuomittu, joka huomenna viedään mestauslavalle ja joka juuri on kirjoittanut viimeisen tahtonsa.

II.

Seuraavana aamuna — joka oli sunnuntai — oli taivas pilvessä ja ilma kostea, vaikk'ei sataanut. Meillä oli murakoita potaattihaudikkaita aamiaiseksi, kotoa tuotua nuorta piimää ja tuoretta pannurieskaa. Olin yhä vielä juhlallisella tuulella ja söin synkästi ja koneellisesti. Vaan veljeni olivat aamuvirkeitä ja rupesivat tekemään kiusaa.

— Sitä se on merkillinen mies tuota, yökaudet se valvoo ja kirjoittaa mitähän kirjoittaneekin... eikö tehne rakkauden kirjettä, koskapahan oli ostanut eilen punaista paperia.

— Kuka sinulle on sitä valehdellut?

— Hiltusen puotipoika sanoi.

— Se ei ole totta!

— Sitä Fribergin Fannyako sinä —?

— Suus kiinni!

Hoitajamme, vanha perheen palvelija, pitää minun puoltani:

— Syökäähän pois alkääkä tyhjää hupattako.

Siihen se jäi ja minä lähdin ulos kaupungille, kirje povitaskussa.

Se olisi nyt ollut saatava perille, mutta siinä ilmaantui yhtäkkiä odottamattomia vaikeuksia. Kaupungin postia ei löytynyt eikä minulla ollut ketään, jonka olisin voinut lähettää viemäänkään. Jos vilkuttaisin issikan ja antaisin sille viisikolmatta penniä ja sanoisin, että vie tämä kirje neiti Fanny Fribergille. Mutta tästä syntyisi liika suurta meteliä. Se ajaa kolkuttaisi rattaineen niiden portista sisään, seisattaisi hevosesensa rappujen eteen ja komperoisi kyökkiin. Ehkei olisi Fanny itse saapuvilla, mutta jos olisikin, niin saattaisi hän kysäistä: »Keneltä on tämä kirje?» Siltä ja siltä, voisi issikka vastata paukauttaa, niin että kuuluisi kaikkiin huoneisiin, sillä nehän tuntevat koko maailman. Tai jos ei kysyisikään, niin saattaisi Fanny mitään pahaa avistamatta avata kirjeen kaikkien nähden ja punainen paperi herättäisi hetikohta epäluuloa. Se olisi kyllä nero-kas tuuma, jos lähettäisin kirjeeni eri kuoren sisässä johonkin postikonttoriin, ja kun ne sen avaisivat siellä, niin palauttaisivat tänne takaisin, kun olisi postimerkki päällä. Mutta mitä ne ajattelisivat siitä siinä postikonttorissa? Ja sitäpaitse voisi kirje hukkaa; ja jos tulisikin perille, en tietäisi, milloin se on tullut.

Ei sitä voi muuten järjestää kuin että itse pistän sen hänen omaan käteensä. Mutta ei sekään ollut niin mutkatonta. Mitenkä minä sanoisin hänelle? Niinkö, että: »tässä olisi minulta sinulle kirje?» Ei se sovi. Jos en virkkaisi mi-

tään, ojentaisin sen vaan hänelle äänettömällä liikkeellä ja hyökkäisin ulos. Mutta eikö sekinkään ehkä olisi naurettavaa?

Yht'äkkiä iskee päähäni nerokas tuuma. Siis saren Hanna ja hän ovat joskus olleet kirjeenvaihdossa. Minä annan sen hänelle, ja sanon että se on tullut minulle Hannan kirjeen sisässä jonkun matkustavaisen mukana ja sitten minä sanon, että nyt täytyy minun mennä.

Mutta kun tulin heille, ei ollut Fanny kotona. Oli mennyt kirkkoon. Veli oli kyllä kotona, mutta ehdotti, että mentäisiin kävelemään. Ja minun täytyi kävellä hänen kanssaan koko aamupäivä ja palata kirje taskussa kotiin päivälliselle.

En saanut asiaani toimitetuksi iltapäivälläkään. Kävelin kyllä heidän ohitsensa ja pihalta kuului kroketti pallojen pauketta. Mutta lankun raosta näin, että siellä oli vieraita. Turha olisi yrittääkään, sillä tietysti ne jäävät sinne koko illaksi.

Kaupunki kuohuu sunnuntai-yleisöä. Suurissa, kadun täyteisissä laumoissa vaelsivat koulupojat ja koulutytöt ylös ja alas kaupunkia pitkin, nau-raen ja metelöiden. Minua ne inhottivat kaikki tyyni. Semmoisia iloisia, pintapuolisia ja kevytmielisiä olentoja, joilla ei ole aavistustakaan elämän todellisista kärsimyksistä ja tuskin tuleekaan... Ja yhä ne vaan pelasivat krokettia siellä Fribergin pihassa, vaikka jo hämärti. Se Fanny-

kin... mitähän sillä nyt on niin hauskaa naurettavaa? — Ja minun täytyi mennä yksin kotiini. Otin avaimen ovelta, heittäysin vuoteelleni ja olin onneton.

Seuraavana aamuna alkoivat jo tenttaamit. Mikä kohtalon iva — sanon minä — lukea tällaisessa mielentilassa vanhoja vuosilukuja. Mikä ilmeinen ironia — hymähdän minä katkerasti — ratkaista probleemeja, kun elämän suurin kysymys odottaa ratkaisuaan.

Eikä tuo otollinen hetkikään näyttänyt koskaan tulevan. Silloinkuin vaan suinkin sopi, minä tosin menin hänen luokseen siinä vahvassa vakuutuksessa, että nyt se tapahtuu. Mutta se oli niinkuin olisi varta vasten niin asetettu, ett'en koskaan saa tavata häntä kahden kesken. Milloin on mikin hänen pikkuveljistään ja sisaristaan saapuvilla, ja niitä näyttää nyt kihisevän enempi kuin koskaan ennen hänen ympärillään. Milloin niitä on yhdessä nurkassa, milloin toisessa, milloin ne kaikki katsoa noljottavat minua vasten silmiä. Voisi se hyvin hyvästi ajaa ne peräkammariin! Ja sen se kai tekisikin, jos rakastaisi minua. Mutta rakastaakos se —! Ja jos joskus olisin nopealla käden käänteellä ennättänytkin suorittaa asiani ja hyökätä sen tehtyä tieheni, niin en saanut sitä tehdyksi omilta epäilyksiltäni. Monesti olen jo siirtänyt kirjeen povitaskusta sivutaskuun, monesti siihen jo tarttunut ja aikoinut nakata sen hänen syliinsä. Vaan aina jää

pala nielemättä. Huomenna nielaseen . . . mutta kurkkuun jää se huomennakin.

Kului päiviä ja kului viikkoja. Illoilla aina varmuuden vuoksi suljin kirjeeni lukittuun laatikkooni ja aamulla otin sen sieltä esille. Kuori alkoi tahraantua ja nurkat vääntyä koiran korville, niin että se lopulta piti kääriä paksun, harmaan paperin sisään.

Ei käynyt syönti päivällä eikä yöllä nukkuminen. Kuumuus oli kohonnut vielä korkeammalle. Vuoteesta ei ollut kuin riekaleita jalellä. Veljenikin oli vaatinut vuode-eroa ja laitattanut itselleen oman tilan sohvan kannelle toiseen huoneeseen.

III.

Lukukausi lähenee loppuaan, tenttaamit ovat kohta kaikki suoritettut. Mutta tunteeni ovat yhä vielä povitaskussa ja yhä tykyttää sydän harmaasen paperiin — kun yhtäkkiä tulee apu kuin taivaasta suoraan.

Kaupungin naiset ovat varattomien ylioppilaskokelaiden hyväksi panneet toimeen arpajaiset. Fanny on valittu myymään arpoja ja eräänä päivänä — yhtenä kaikkein synkimmistä — kysyy hän minulta, enkö tahtoisi ruveta hänen kassööriksen.

Hän siis rakastaa minua! Minä en siis olekaan hänelle enää yhdentekevä! Ilmankos hän siis on ollutkin niin alakuloinen! Kuinka en ole sitä ennen huomannut!

»Oi terve pohjola, isäimme onnela!» — laulan minä pukeutuessani ja riennän hevosella noutamaan häntä hänen asunnostaan.

Hän tulee ovesa vastaan, pannen hansikkaitaan käsiinsä. Yllään on hänellä vaalean punainen puku. Vaalean punainen!

— Kas, kas! sanoi hän, frakissa ja valkeassa kaulahuivissa... käännäppäs... se sopii hyvin, tuo sinun uusi pukusi.

Saan sulkea hänet melkein syliini auttaessani päällysvaatteita hänen ylleen.

— Ei tarvitse tulla noutamaan, sanoi hän palvelijalleen. Ja minulle: Ole hyvä ja pistä tämä avain taskuusi.

Nyt ei ole enää epäilemistäkään, nyt olen niin varma! Ja tänä iltana tulee se tapahtumaan!

Ei koskaan ole hän ollut niin kaunis kuin tänä iltana. Me seisomme pienellä estraadilla ylempänä muita. Hän lukee noita somia valkeita paperikääryjä lasiselle lautaselle, minä otan vastaan rahat, meidän yhteinen kauppa käy hyvin, ihmiset sanovat ostaessaan: »teidän onnellannel!» ja meidän arpamme ovat myydyt loppuun ennemmin kuin kenenkään muun.

Aika kuluu kuin huumauksessa. Franseesi

on alkanut ja me olemme asettuneet premierille, kahden hengen istuttavalle pienelle sohvalle.

Ensimmäinen vuoro on jo ohitse enkä ole vielä saanut sitä sanotuksi. Mutta onhan vielä kolme vuoroa jälellä. Olen ostanut arpoja minäkin ja lahjoitan ne hänelle. Hän voittaa komean lappumaton, vaan ei tahdo sitä ottaa.

— Mutta se on sinun!

— Ei, ei, en minä ota.

Toinen vuoro alkaa. Astun, onneton, hänen helmalleen ja hän rientää naisten pukuhuoneeseen sitä laittamaan. Saan istua koko sen väli-ajan yksin sohvalla.

— Suo anteeksi, sanoo hän tultuaan, ja me alotamme kolmannen vuoron. Ei hän näytä suuttuneelta, jumalan kiitos, hymyileekin, kun karkelemme vastakkain. Mutta minä tanssin kuin tulisilla hiilillä, sillä nyt ei ole kuin yksi väliaika jälellä ja nyt sen täytyy tapahtua. Enkö voisi ehkä jättää sitä siksi, kun menemme yhdessä kotiin? Ei, se ei ole enää mahdollista, veli voitulla mukaan!

Hän istuu tuossa syrjin minuun ja leyhyttelee viuhkallaan kuumuutta pois poskiltaan. Sekondi on lattialla yhtenä epämääräisenä mylläkänä. Tuossa tuokiossa ne ovat lopettaneet ja neljäs ja viimeinen vuoro alkaa.

Nyt tai ei milloinkaan! . . . Se on jo rinnassa, se nousee kurkkuun ja kuristaa sitä kuin rautakouralla, alkaa jo painua alas, mutta silloin teen

minä viimeisen epätoivoisen ponnistuksen, päättäni huimentaa enkä tiedä, mitenkä... mutta silloin se on jo sanottu!

— Vai niin, sepä hauskaa... onko sinulla se täällä mukanas?

— Täälläkö?... on... ei... mitä sanon minä... se on minun palttooni taskussa... minä annan sen, kun mennään...

— No hyvä, ehdinhän sen sittenkin saada. Minä jo luulin, että hän oli minut aivan unohtanut.

— Galoppad! komennetaan.

Nyt se on tehty, nyt en voi enää peräytyä, nyt on kohtaloni ratkaistu!

Minä laukkaan kuin riivattu. Tunnen tuskin että hän on kainalossani.

— Vaihdos! huudetaan, mutta minä en tottele, minä en tahdo päästää häntä, minä karkaan omineni ohitse. Lattia läikkyä jalkaini alla, seinät huojuvat kaatualleen ja lamput heiluvat kuin kirkon kellot. Vapaat vuorot alkavat, minua johdetaan ja viedään ympäri salia, kainaloiden alatse ja rivien lomitse, minä käyn, kumartelen, laukkaan ja pyörin, välistä on hän vierelläni, välistä huomaan olevani yksin ainoastaan herrojen kanssa. Tuntuu niin kumman vieraalta, en tiedä, olenko se minä vai onko se joku muu. Mutta minähän sitä olen sittenkin minä! Mitä? Sanoinko sen hänelle? Niin niin! Tuolla hän on! Kiertää tänne päin kädestä käteen! — Kylmä hiki kihoaa koko

ruumiistani. Tuntuu kuin pyörryttäisi. Prome-
naad! — Avanse! — Retiree! — Ei, ei! Kaikki
on ehkä menetetty! — minä tunnen sen yht-
äkkiä. Minä veltostun ja jäykistyn.

Mutta hän katsoo yhtäkkiä huolestuneesti
ylös minuun.

— Voitko pahoin?

— Kuinka niin?

— Olet aivan kalpea.

— Olenko, en tiedä, ei minulla ole mitään.

Tanssi lakkaa samassa. Miksi kysyi hän
yhtäkkiä, voinko pahoin? Vien hänet salin yli
ja kumarran juhlallisesti, mutta merkitsevästi.

— Kiitoksia, Fanny, tämä oli minun viimei-
nen tanssini.

— Kuinka niin?

— Ilman vaan... en aijo enää koskaan
tanssia.

— Et koskaan?

— En koskaan.

Hän katsoo minuun yhä vähän huolestu-
neesti. Pyörähdän jo mennäkseni, mutta yht-
äkkiä tunnen käännähtäväni, näen ojentavani hä-
nelle — sen harmaasen paperiin käärityn kirjeen,
kuulen sanovani:

— Tässä se onkin... minä en muistanut-
kaan... *sisareni kirje*...

Ja näen, että hän ottaa sen ja menee nais-
ten huoneeseen.

Lattia, jonka yli minun on mentävä herrain

bufettiin, on kuin rajaton erämaa, hyvin kaukana tuolla on ovi ja sen edessä pieniä punasia naamoja ja jotain valkeata ja mustaa.

* *
*

Vähän myöhemmin ulkona käytävässä. Olen juonut lasin punssia. Tahdon *juoda* tänä iltana! Tahdon tyhjentää pohjaa myöten elämäni katkeran kalkin. Sillä miksi *minä*, miksi juuri minä olen ikuisesti tuomittu olemaan kovan onnen hylkylapsi. Mikä kirosi minun unhottamaan siihen sen harmaan paperin!

— Oletko nähnyt Hermannia?

Se on hänen veljensä ääni, joka kysyy.

— Täällä hän oli juuri vastikään, vastaa joku toinen.

— Ka, täällähän sinä oletkin... kuule, sinullahan on meidän avain?

— Menetkö jo pois?

— En minä... vaan Fanny sanoi voivansa pahoin ja pyysi itseään saattamaan... mutta kyllä minä tulen pian takaisin.

Hyvä kaikki! Hän voi pahoin ja tahtoo *veljensä* saattamaan.

* *
*

Olisin ehkä ollut »ikuisesti murrettu mies, vain kalpea haamu siitä mikä muuten olisin ollut», ell'ei *hän* olisi minua pelastanut. Sillä seu-

raavana aamuna sain häneltä oman kirjeeni takaisin ja sen mukana seuraavat rivit: »Kyllä

olet sen itsekkin huomaava, kun oikein ajattelet, että se, minkä olet tehnyt, on hyvinlapsellista.»

Lapsellista! Minunko rakkaute- ni, minun suuri ja syvä ja miehekäs rakkauteni — lapsellista?

Sillä laillako hän oli kirjeeni käsittänyt? . . .

Hän säällitti minua.

Juhani Aho.

nnensa kukkulalla.

»Hän on mun, hän on mun, minun ainoastaan!
Sen kuiskasi mulle hän vasta.
Miten voisin mä hillitä mieltäni siis,
En huoli mä maailmasta.

Viis veisaan mä siitä, jos köyhä mä oon,
Ja jos leipäni maailmalla;
Hän on mun, hän on mun! sen tiedän mä vain,
Mun ainoan taivas-alla.

Salatieto se sentään vielä nyt ois,
Sitä sulle en juoruta saisi —
Mut onneni viesti jo tahdottain
Yli huulteni huilata taisi.

Ja tietköhön vain koko maailma sen,
Minä voittajan käynnillä kuljen:
Hän on mun, hän on mun, minun ainoastaan,
Minä vain hänet syliini suljen.

Minä vain olen häntä nyt suudellut —
Sekä äitinsä aamuin ja illoin —
Ihan suulle mä suutelin, kerran vain,
Voi, kuinka hän purppusi silloin!

Hän on puhdas kuin pulmunen pälvällään
Ja tuntehen lämpöä täynnä —
Lie tuttukin sulle hän ennaltaan,
Jok'on koulut ja kaikki jo käynnä.

Mitä tässä mä sentähän kerronkaan,
Tuhat vuottahan kertoa voisin.
Sinä voisit jo onnea toivottaa! —
Myös sulle mä semmoisen soisin.»

Kasimir Leino.

Muutamista Suomenmaan kartoista.

Olen kuullut usein valitettavan sitä että syrjäinen maamme on kovin vähän tunnettu muualla Euroopassa kuin Pohjoismaissa. Ja totta se onkin. Mutta on ollut aikoja, jolloin sivistyksen pesäpaikoissa, Välimeren rannoilla, Suomesta ei ole tiedetty muuta kuin että »Finlanth» tai »Finlappelanth» niminen maa löytyi jossain kaukana »Norwegian» ja »Svecian» pohjoispuolella, 65 ja 68 asteen välillä pohjoista leveyttä, ikuisen jään ja lumen rajoilla. Siitä miten tämä »noitien ja karhujen maa» vähitellen on tullut enemmän ja enemmän tunnetuksi Euroopassa saamme muun muassa huvittavia tietoja jos vertailemme toisiinsa niitä *karttoja*, joita maastamme on aikojen kuluessa tehty.

Ensimmäistä karttaa hakeaksemme, jossa maamme on mainittu ja josta on säilynyt tietoja, täytyy meidän mennä ajassa lähemmä kahdeksantoista vuosisataa taaksepäin aina aleksandriinilaiseen Claudius Ptolemaeukseen asti, joka eli ensimmäisellä puoliskolla toista vuosisataa Kr. syntymän jälkeen. Häntä voidaan todella sanoa sekä maantieteen että karttojen isäksi, sillä hän se on luonut

ja määritellyt ne perusteet, tai toisin sanoen sen aakkoisjärjestelmän, jota nykyisissäkin maantieteellisissä kartoissa vielä noudatetaan. Tosin oli jo ennen häntä löytynyt tyyrolaisen Marinuksen tekemiä maantieteellisiä tauluja ja karttojakin, jotka olivat syntyneet kauppiaitten ja muitten matkustajien tekemien havaintojen ja muistoonpanojen nojalla ja joita siihen saakka oli käytetty oppaana matkoilla. Mutta näissä kartoissa oli paljon ja tuntuvia virheitä, jonka vuoksi Ptolemaeus laajassa teoksessaan »Johdatus maantieteeseen», johon kuuluu 27 silloin tunnetusta osasta maapalloa tehtyä karttaa, oikaisi ne tähtitieteellisten havaintojen perustuksella ja eri haaroilta saatujen kertomusten mukaan. Näillä viimemainituilla kartoilla, jotka vasta bysantiinilaisen keisarikunnan kukistuessa, enemmän kuin tuhat vuotta niiden tekemisen jälkeen, tulivat länsimaissa tunnetuiksi, herättäen ääretöntä huomiota tarkkuutensa ja täydellisyytensä vuoksi, ovat Välimeren rantamaat muodolleen kuta kuinkin oikein, mutta kuta pohjoisempia osia maapallosta nämä kartat käsittelevät sitä virheellisempiä ne myöskin ovat. Niinpä on esim. Skandinaavia sillä Ptolemaeuksen kartalla pohjoismaista, joka löytyy eräissä käsikirjoitetussa kappaleessa hänen maantiedettään vuodelta 1467, pääpiirteiltään kolmionmuotoinen ja pitkulainen luoteesta kaakkoon, eikä kuten todellisuudessa, koillisesta lounaaseen. Vasta kuudennentoista vuosisadan alussa erään bayerilaisen teologin Zieglerin teoksessa vuodelta 1532, johon Roomassa siihen aikaan oleskelevat suomalaisetkin papit olivat antaneet tietoja, ilmestyy Suomi, Finlandia, ensikerran oikealla paikallaan, vaikka silloinkin vielä kahtena kaitana niemenä, joitten välissä »Peunthe»- (Päijänteen) järvi ottaa verrannollisesti

mahdottoman suuren alan ja joitten eteläpäässä nähdään nimet Hangoo ja Viburg. Kartta on tehty niin pienessä mittakaavassa että Suomen osan siitä voi hyvästi peittää puolella kämmenellä. Rantapiirteitten muoto muistuttaa muutoin aivan koiran tai ketun päätä sivulta katsottuna, siten että silmien ja suun kohdalla on Päijänne ja siitä Suomen lahteen juokseva joki, kuonon nenässä Hankoniemi, alaleuassa Wiipuri ja korvien kohdalla »Oströbotnia» ynnä Korsholma. Pohjanlahden perukka pistää pitkälle itäänpäin tehtyään jyrkän käänteeseen nykyisen Merenkurkun kohdalla. — Monta kertaa suuremmassa ko'ossa ja koko joukon viimeainittua etevämpänä niinhyvin muodon kuin yksityisyyksienkin suhteen on sitävastoin tunnetun suomalaisen piispan Olavi Maununpojan Venetsiassa seitsemän vuotta myöhemmin julkaisema kartta pohjoismaista. Tällä muutama vuosi takaperin Münchenissä löydetyllä kartalla, joka paitsi puhtaasti maantieteellisiä yksityisyyksiä sisältää koko joukon kuvaannollisesti esitettyjä kansatieteellisiä tietoja kulkuneuvoista, eläimistöstä, pyyntitavoista y. m., on maan rannikon muoto kuitenkin vielä tuntuvasti virheellinen. Kovin kaidaksi kuvattua Suomen »nientä» syleilee siinä Pohjan- ja Suomenlahdet, joista varsinkin viimeainittu on virheellisesti piirretty, se kun pistää verrattain kauaksi pohjoseen päin. Kartan ilmesytyttyä, jota sittemmin painettiin useampia eri kertoja ja muun muassa v. 1572 myös Roomassakin, selvisivät muussa Euroopassa vallitsevat käsitteet Suomesta ja sen rajoittumisesta pohjoseen päin. Vaikka se olikin alaltaan suurin, mitä siihen saakka oli mistään maasta tehty, käsittäen enemmän kuin kahden neliömetrin alan, ei se kuitenkaan alussa näy muissa maissa herättäneen sel-

laista huomiota kuin olisi voinut odottaa. Tätä todistaa parhaiten se seikka, että muutamat, useita kymmeniä vuosia myöhemmin ilmestyneet kartta-teokset olivat vielä muodon ja muunkin suhteen paljon virheellisempiä kuin puheena oleva kartta.

Toisekseen ei ole kummakaan jos Olavi Maununpojan kartta aikana, jolloin muittenkin maitten luotettavimmat kartat olivat vielä vaillinaisia, oli suuressa määrin puutteellinen. Se ei perustunut suoranaisiin mittauksiin eikä siis voitu vaatiakaan että se olisi näyttänyt oikein matkat eri paikkojen välillä ja antanut luotettavan kuvan maamme rannikkojen ja suurempien vesistöjenkään piirteistä. Mutta sellaisenaankin on se tärkeä todistuskappale sen ajan maantieteen ja kartografian historiaan. Se on sitäpaitsi siinäkin suhteessa merkillinen että se tavallaan ikäänkuin päättää ensimmäisen yleisen kehitysjakson karttojen laadinnassa ja monistelussa.

Uuden jakson syntyyn voidaan pitää suurimpana syynä erään enemmän kuin puolitoista tuhatta vuotta unohduksissa olleen kysymyksen eloon herättämistä, kysymyksen, joka koski maapallon suuruuden määräämistä ja sen kanssa myöskin kehittyneempiä mittaustapoja. Tähänastiset tiedot maapallon ko'osta perustuivat, näet, vielä aleksandriinilaisen Erathosteneen v. 230 e. K. tekemiin määräyksiin. Vasta kuudennentoista vuosisadan alkupuolella antoi eräs ranskalainen lääkäri Fernel asialle uutta virikettä mittaamalla vaunujensa pyörien avulla matkan Pariisiin ja Amiensin välillä ja määräämällä tähtitieteellisesti molempien pääpisteitten aseman. Näitten töitten kautta saavutettujen tulosten avulla voi hän laskea maapallon puolipäiväviivan pituuden ja siis myöskin koko maapallon ko'on. Sen ohessa, ja

varsinkin seitsemänentoista vuosisadan alusta ruvettiin karttojakin laatiessa enemmän kuin ennen nojautumaan suoranaisiin mittauksiin ja tästä oli tietysti seurauksena, että niitten luotettavuus suuressa määrin eneni. Suomesakin alkoi maan kartoittaminen tähän aikaan, Kustaa II Aadolfin hallitessa, osaksi jakoa ja veronpanoa varten, mutta pääasiallisesti kuitenkin maantieteellisten karttojen laatimiseksi. Näitten töitten ensimmäinen päällikkö Ruotsin valtakunnassa, Andreas Bureus julkasi jo v. 1626 laatimansa kartan Ruotista ja sen naapurimaista. Tällä kartalla, johon kuului kaikkiaan kuusi lehteä, olivat muun muassa Suomenkin rantapiirteet jo paljon oikeammin esitettyinä ja erityisiä tietojakin koko joukon enemmän kuin Olavi Maununpojan ja häntä myöhempien kartantekijöitten teoksissa. Virheellisyyksiä oli sentään siinäkin ja niihin oli pääasiallisesti syynä puuttuvat tähtitieteelliset määräykset sekä vähemmän luotettavat mittaukset. Kului kuitenkin taas lähemmin kaksisataa vuotta — jolla ajalla oli tuon tuostakin tehty erityisiä pienempiä karttoja eri osista maata — ennenkuin lisääntynyt asutus ja vilkastunut kauppa sekä merenkulku suurempine vaatimuksineen tekivät uuden ja luotettavamman kartan tekemisen välttämättömäksi. Sillä välin oli suuri osa maatamme kartoitettu v. 1747 alotettuja isojakoja varten ja jäännös etelä-osasta ainakin maantieteellisesti mitattu. Näin syntyneitten ainesten avulla ryhtyi vihdoin kahdeksanentoista vuosisadan lopulla eräs yksityinen henkilö, vapaaherra S. G. Hermelin, uuden ja täydellisemmän kartan laadintaan ja teetti sitä varten niinhysin tähtitieteellisiä paikkamääräyksiä kuin matkustuksiakin eri osissa maata. Työ alkoi vähemmin tunnettujen seutu-

jen, Länsipohjan ja Lapinmaan kartoittamisella ja Suomessa jatkoi sitä sitten pääasiallisesti C. P. Hällström. Kukin Suomen silloisista viidestä maaherrakunnasta kuvattiin eri karttalehdelle, 4 eteläisintä mittakaavassa 1 : 540,000, siis noin kaksi kertaa suuremmassa ko'ossa kuin tunnettu I. Inbergin kartta vuodelta 1875, ja viides, Oulun, mittakaavassa 1 : 720,000. Sitäpaitsi kuului tähän karttalaitokseen vielä pieni yleissilmäys-kartta kolme kertaa pienemmässä kaavassa kuin ensinmainitut. Tavallansa ovat nämäkin Hermelinin kartat, jotka julaistiin vaskipiirroksina vuosina 1798—1799, siihen aikaan katsoen, jolloin ne ilmestyivät käytäntöön ja muihin sen aikuisiin karttateoksiin verraten, hyvinkin etevät. Mutta ne eivät sittenkään eläneet enemmän kuin viisi- tai kuusikymmentä vuotta.

Kun Suomi v. 1812 tuli erotetuksi Ruotsista oli tosin luonnollista että se maanmitannon laajalla alalla sai oman keskiviraston, mutta yhtä luonnollista oli myöskin että se ryhtyi edelleen kehittämään niitä laitoksia, joita se oli Ruotsin kanssa yhdessä olemisen ajalta perinyt. Niissä asetuksissa, jotka siis jäivät noudatettaviksi, löytyi muun muassa myöskin suunnitelma vastaisia maantieteellisiä kartoitustöitä varten. Tämän mukaan olivat kaikki isojakoja varten tehdyt kartat pienennettävät erittäin määrättyyn mittakaavaan ja tähtitieteellisten ynnä kolmiomitannollisten mittausten avulla ko'ottavat maantieteelliseksi kartaksi maasta. Kun suurin osa Suomea jo ennen v. 1840 oli tullut ainakin kerran täydellisesti mitatuksi ja kartoitetuksi ja siihen luettiin nyt jo Wiipurin läänikin ja kun sen ohessa maan hallinnollisessa jaoituksessa oli tapahtunut useita muutoksia ja asutus sekä kulkuneuvot ruvenneet

edistymään, syntyi asianomaisessa virastossa se ajatus että oli sopiva aika ryhtyä uuden, oman ja entisiä suuremman sekä luotettavamman maantieteellisen kartan laadintaan. Yhtenä vaikuttavana syynä tuuman toteuttamiseen lienee ollut sekin seikka että muut Euroopan valtiot, Ranska etunensä, olivat osaksi saaneet jo ennen alotetut maantieteelliset karttansa valmiiksi, tai puuhailivat niitten päättämisessä. Sen ohessa oli se tiede, johon tällaisten karttalaitosten tekeminen perustuu, geodesia, s. o., lyhysti sanoen, oppi maapallon pinnan muodon ja suuruuden määräämisestä, saanut arvokkaita lisiä niitten laajojen kolmiomittannollisten mittausten kautta, joita tämän vuosisadan kolme- ja neljäkymmenluvulla tehtiin osaksi keski-Euroopassa osaksi Wenäjällä. Viimemainitussa maassa oli tähtitieteen professori Pulkowassa, Struve, samoihin aikoihin alottanut kuuluisan astemittauksensa Mustanmeren rannalta, jatkaen sitä myöhemmin Suomen ylitse Jäämeren rannalle saakka. Oli siis Suomessakin olemassa ainakin joku määrä sellaisia aineksia, joita jo siihen aikaan pidettiin tarpeellisina kunnollisen karttalaitoksen aikaansaamiseksi. Mutta kun niitä ei ollut tarpeeksi, astemittaus kulki, näet, ainoastaan kapeaa juovaa myöten Suomen yli, eikä mittauksen tulokset joutuneet kartantekijän käytettäväksi ennenkun kartta suurimmaksi osaksi oli ehtinyt tulla valmiiksi, täytyi peruspisteitten hankkimista varten tyytyä siihen saakka käytännössä olleeseen tapaan, nimittäin tähtitieteellisten paikkamittausten toimittamiseen. Niitä tehtiinkin koko joukko, varsinkin pohjois- ja sisäosissa maata. Rannikoilla ja etelä Suomessa löytyi sitävastoin useita ennen tehtyjä määräyksiä, jotka hyväksyttiin käytettäväiksi. Kartta-aineokset saatiin pienen-

tämällä maanmittaus-ylihallituksessa löytyviä pitäjän ja kihlakunnan karttoja; tehtiinpä sen ohessa Lapissa ja jonkun verran muuallakin uusia maantieteellisiä mittauksia, jotta kartta olisi tullut niin luotettavaksi kuin mahdollista.

Siten syntyi lähes kaksikymmen-vuotisen työn jälkeen maanmittaus-ylihallituksessa C. Nybergin johdolla tehty Suomenmaan yleiskartta mittakaavassa 1 : 400,000 tai 2 1/2 millimetriä kilometrille. Se piirrettiin kiveen ja julaistiin 30-lehtisenä vuosina 1863—1872. Huoollisen ulkoasunsa vuoksi on se saavuttanut ulkomaillakin, kuten esim. Pariisissa, Venetsiassa ja Bernissä ansaittua huomiota ja täällä kotimaassa on se yksistään jo neljännes vuosisadan ajan ollut oppaana sellaisissa tapauksissa, missä maantieteellistä karttaa tarvitaan. Sen johdolla on sittemmin myöskin laadittu useita karttoja pienemmissä mittakaavoissa kuten esim. ylempänä mainittu I. Inbergin kartta sekä muutamia saman tekijän ulosantamia koulu- ja käsikarttoja. Yleiskarttaa tehdessä ei kuitenkaan liene tullut tarpeeksi huomioon otetuksi tulevaisuutta ja sen suurempia vaatimuksia. Ne tähtitieteelliset määräykset, jotka sen laatimista varten tehtiin, riittivät tosin tarkkuutensa puolesta peruspisteiksi. Mutta kun tätä tarkoitusta varten käytettiin sellaisiakin määräyksiä, jotka olivat tehdyt jo useita vuosikymmeniä ennen ja ehkä oikeastaan toisellaisia tarkoituksia varten ja kun kartta-aineksetkin olivat osaksi vanhoja ja vaillinaisia, niin on karttaa vastaan viime aikoina tehty painavia muistutuksia. Tätä karttaa arvostellessa on kuitenkin aina otettava huomioon se aika, jolloin se tehtiin sekä myöskin millä kehityskannalla muitten maitten silloiset karttateokset ja niitä varten tehtävät esityöt olivat.

Nykyiset tarpeet eivät enää tule tyydytetyiksi ainoastaan pienissä mittakaavoissa tehdyillä maantieteellisillä kartoilla, vaan tarvitaan niitä varten joko topograafillisia tai taloudellisia karttoja, joista edellisillä on sotainen ja jälkimäisillä — nimestäkin päättäen — rauhallisen kehittämisen tarkoitus. Luotettavia taloudellisia karttoja, mittakaavoissa 1 : 20,00—1 : 40,000 (5 tai 10 centimetriä kilometrille) tarvitaan varsinkin kaikissa sellaisissa töissä, jotka jollakin tavoin koskevat maata, kuten esim. uusia rauta- ja maanteitä sekä kanavia tehdessä ja niitä hoitaessa, uusien alojen viljelykselle saattamisessa ja maitten hoidon helpoittamisessa, veden laskemisessa nevoilta ja soilta, niittyjen ja viljelysmaitten ojituksessa, metsämaitten tarkoitukseenmukaisessa käyttämisessä, viljelykseen kelpaavien alojen eroittamisessa, uutisasuntojen perustamisessa, maataloudellisen tilan tutkimisessa ja parantamisessa, maaopillisten, luonnontieteellisten ja ilmahavaintojen tarkoituksenmukaisessa kokoomisessa ja käyttämisessä, purjehdusväylien tutkimisessa, postiteitten ja telefooni- ynnä sähkölennätin linjain järjestämisessä; — ja sitäpaitsi vielä oikeuden, tilaston, historian, maantieteen ja kansatieteen palveluksessa sekä paikkakunnallisia oloja tutkittaessa ja matkusteltaessa. Tosin löytyy Suomessa v. 1840 jälkeen tehtyjä pitäjän- ja kihlakunnankarttoja, joita on käytetty vastamainittuihin tarkoituksiin ja kahtena viimeisenä vuosikymmenenä on venäläinen topograafikunta sitäpaitsi mittakaavassa 1 : 21,000 kartoittanut eteläosan maata Rauman, Hämeenlinnan ja Lahden seuduille pohjosessa. Niistä perustuvat edelliset vanhempiin kartta-aineisiin ja ovat siis jo senkin vuoksi viimemainittua suoranaisten mittauksen kautta laadittua karttaa alarvoisempia; mutta viimemainittuakaan ei voida

pitää muitten maitten vastaavien laitosten vertaisena se kun ei perustu kolmiomittauksiin, joita, nykyään halutun tarkkuuden saavuttamiseksi, välttämättömästi tarvitaan karttoja kokoonpannessa.

Jos olisin voinut loihtia, lukija, eteesi selvän kuvan niistä kartoista, joita tässä ylempänä olen lyhyesti kosketellut, niin olisi varmaankin hauskaa ja opettavaista tehdä havaintojasi niitten johdolla. Samalla kun ne näyttäisivät kuinka puutteellinen taito karttojen tekemisessä alusta pitäin on ollut, kuinka hitaasti, varsinkin keskiajalla, se on edistynyt ja kuinka — meidän mielestämme — suuria virheitä niissä on olemassa, samalla ne myöskin meille havainnollisesti ilmaisisivat miten käsitteet maastamme ja sen asemasta vähitellen ovat selvinneet siitä hämärästä, jossa ne koko klassillisen munaisuuden olivat uinuneet. Näiltä kartoilta, ja ainakin myöhäisemmiltä, voi myöskin seurata asutuksen, viljelyksen ja kulkuneuvojen edistymistä maassamme. Jo tämä ainainen edistyminen, paitsi kartan niin sanoakseni rungossa löytyviä virheitä, on osaltaan vaikuttanut siihen että uusiminen on tuon tuostakin ollut tarpeen vaatima ja että se vastaisuudessaakin tulee niin olemaan.

Karttalaitoksen suhteen olemme taaskin yhdessä niistä kehityksen välikohdista, jolloin selitämme entisen kelpaamattomaksi ja ryhdymme uusiin puuhiin. Uusi on, niin ainakin toivotaan, oleva askel eteenpäin; se on kasvava luotettavuudessa ja tietojen rikkaudessa ja toivottavasti kauaksi aikaa täyttävä tuleviakin tarpeita. Mutta eihän kehitys siihenkään seisahtune.

Otto Savander.

Jäähyväiset.

Ikkunan ääressä kuistinpenkillä istui Alma ja nojasi päätänsä käsivartta vasten. Miettiväisenä, puolittain haaveksivana, puolittain ankarana oli hänen katseensa ohjautuneena loitolle yli ulapan selän ja ohi saarien ja rantojen kauas etäisyyteen. Siinä oli hän jo kauan liikahtamatta istunut ja istui yhä, kääntämättä päätänsäkään kun muut kulkivat ja puhelivat.

Koko olennessa näkyi lujutta ja

päättäväisyyttä. Vaan samalla kuvautui hänen kasvoistaan selvästi myös kaihomieltä ja petty-
mystä ja talttuvaa taistelua. Hän näki edessään
hallavan syksyisen luonnon, missä tuuli voimak-
kaasti sujutteli kellahtaviksi käyneitä lehtipuita
rannalla, ja usutti järven aaltoja vihaisina ja hyrs-
kyvinä ajelemaan toisiaan. Vaan ajatus kulki
rauhatonna toisia teitä, leijaili ominvalloin lähellä
ja kaukaa. —

Alempana kuistinportailla istui vanhempi sisar
ja mittaili siinä kaavan mukaan utterasti liina-
vaatetta. Vähäväliä kuului riuhtaseva risaus, kun
hän lankaa myöten rivakasti repäsi vaatelevyn
poikki, jo sillävälän narskuivat sakset purevalla
äänellä hänen leikkellessään mallin mukaan pitkän
liinan pituutta. Aina kotvasen kuluttua virkahti
hän jotain työnsä lomasta sisarelleen, joudatta-
matta kumminkaan nostaa päätään leikkelyksistä.

— Hän tietysti nyt saapuu ensi junassa kello
yksi, vai vastako illalla?

Alma ei vastannut, istui vain ikäänkuin ei
olisi kuullutkaan kysymystä.

— Tottakai sinä kirjeessäsi kutsuit hänet
tänne?

— Tietysti.

Taas istuttiin hetkinen ääneti, kuului vain
saksien terävä syönti. Vihdoin tokasi Alma mel-
kein loukkautuneella äänellä:

— Sinä palaat aina tuohon minun kirjeeseeni
juurikuin viitaten että minä muka sitä katuisin.

Minä en kadu, olenhan sen jo sanonut. Jos tarkoitat että minä viisi vuotta sitten vastasin samaan kysymykseen kieltävästi, niin silloinhan olin tyttölepakko . . . eikä se kuulu tähän. Nyt minä olen suostunut ja se päätös on mielessäni järkähtämätön, se on aamen.

— Mutta enhän koskaan ole väittänyt että sinä katuisit, päinvastoinhan juuri minä . . .

— Niin, niin, kyllä minä tiedän, se on päätetty ja kirjoitettu, eikä siitä kannata puhua.

Hän oli illalla itse vienyt sen kirjeen postiin ja aikuisin aamulla oli asianomainen sen jo saanut. Teko oli tehty, askel oli astuttu ja nyt oli myöhäistä sitä punnita. Eikä sitä tarvinnutkaan punnita, se oli hyvä. Kosija oli saanut myöntävän vastauksen, saapuu varmaankin jo tuossa tuokiossa; häävalmistuksia tehdään, kihlausta ei venytetä pitkälliseksi, ensi pyhänä jo kuulutetaan . . . Kaikki oli niinkuin olla piti ja niinkuin Alma sen selvällä järjellään oli ajatellut olevaksi — sitä päätöstä oli siis turha enää mielessään vatkuttaa.

Ja Alma oli tekoonsa tyytyväinen, hän vakuutti itselleen että toisin hän ei olisi voinut eikä tahtonut päättää. Mutta sittenkään mieli ei pysynyt aivan niin levollisena eikä tasaisena, kuin tyyni ulkokuori näytti osottavan. Häntä tympäsivät kaikki nämä puuhut, häntä ilette se ajatus, joka myötään täytti hänen mielensä, hän melkein halveksi itseään . . . Niin, hän halveksi itseään! Ei erityisesti sentähden että hän nyt oli

taipunut suostumaan tuohon avioliittoon, josta hän ennen aina niin vallattomasti oli tehnyt pilaa ja jonka hän kerran jo oli mahdottomana ja naurettavana hyljännyt. Ei. Vaan häntä inhotti itsensä se, ettei hän voinut upottaa ikuiseen unhotukseen kaikkia entisiä tunteitansa ja tuumiansa ja unelmiensa. Hän olisi tahtonut haudata maan syvyyteen kaiken entisyytensä ja sen muistot, ihanat ja katkerat, ja olisi tahtonut siitä olevasta hetkestä alkaa alusta nykyisyyden tukevalle pohjalle...

Vaan hän ei voinut. Ja hän kadehti niitä entisiä unelmiaan sen vuoksi että ne olivat entisiä ja olivat unelmia, ja sentähden hän niitä myöskin vihasi ja itseäänkin niiden vuoksi.

Mutta miksi...? Eihän elämä kumminkaan ole unelmaa. Mitäpä hän niistä menneistä kaihoili kun *nyt* oli hyvä niinkuin oli, kun elämä nyt oli saanut uuden suunnan ja uuden hengen? Vanhoille unelmille voi joskus hymyillä, mutta nehan ovat vainajia... ja elää täytyy olevata ja tervettä todellisuutta.

— Minä voin niin hyvin kuvailla mielessäni miten iloinen, miten reipas ja onnellinen Akseli nyt on kun hän saapuu, puhui sisar taas töitään sommitellen.

— Kuulostaa aivan kuin sinä lausuisit tuon minun kiusakseni.

— No mutta Alma...!

— Niin, no ymmärräthän sinä sen. Hän on kerran saanut rukkaset eikä tietysti voi sitä unhottaa . . . Mutta miksei hän olisi onnellinen? Hän on mielestäni miehistä kelvollisin, muuten en olisi häneen koskaan suostunut.

— Luonnollisesti, tiedänhän sen. Mutta sinä lausut tämän niin kylmästi, miltei kättysesti.

— No mutta pitäisikö minun nyt vielä sulaa tässä helliin sokerimaisiin tunteenpurkauksiin niin kuin nuori ensikertainen tytönlepakko.

— Ei sitäkään, mutta . . .

Sisar ei sanonut mitä aikoi. Hän ymmärsi Alman mielialat varsin hyvin — oli itse jo leski — ja tiesi mihin suuntaan tämän ajatukset juoksivat, mutta hän tahtoi juuri houkutella niitä toisille tolille. Almaa, nuorinta lasta, oli aina pienuudesta pitäin kukkana vaalittu kodissa ja kylässä ja jo nuoruudessaan oli hän oppinut pitämään itseään ensimmäisenä vertaistensa joukossa. Häntä oli hyvitetty, oli liehakoittu ja pidetty onnenlapsena ja hän oli saanut mielinmäärin maistella huvitusten maljasta. Ja hän oli tietysti unelmoinut ja rakennellut mielessään suuremmoisista tulevaisuudentoiveita — niiden uhrina oli Akselikin kerran sortunut. Vaan aika oli kulunut; elämänilolta oli sen kirkkain loisto kelmennyt, elämän kepeämpi puoli oli menettänyt enemmän mehunsa ja viehätöksensä ja nyt oli jo vuoro tullut totisemman puolen. Ja se oli astunut esiin sängen vaatimatossa ja koruttomassa karvassa, sen samaisen

vähäpätöisen ja yksinkertaisen pikkuvirkamiehen muodossa, johon hän aina oli tottunut katsomaan alaspäin...

Se tietysti kirveli, ajatteli sisar, mutta kirvelkөөn, hyvää se tekee. Ja Alma tiesi että sisar istui tuossa ja ajatteli siten, ja juuri se häntä kiusasi ja hermostutti.

— Tuo sinun herkeämätön leikkelyksesi on niin hermostuttavaa. Mitävarten nyt semmoista tulista kiirettä rupeisit pitämään.

— Mutta itsenhän olet tahtonut kihlausajan niin lyhyeksi kuin mahdollista.

— Jos kohta..., tuomitaan häntä...

Alma kohautti korkeita olkapäitään ja tähysti yhä hievahtamatta ulos. Hän huomasi olevansa epäjohdonmukainen..., vaan välipä tuosta.

— Minusta on Akseli aina ollut niin kelpo poika, jatkoi sisar melkein nuhtelevalla äänellä, niin suora ja sydämmellinen ja hyväntahtoinen. Ihmettelen vain että sinä nyt vasta olet oppinut panemaan häneen arvoa.

Nyt siirsi Alma äkkiä kasvonsa ikkunasta sisarensa puoleen, katsoi tuota hetkisen tuikeasti ikäänkuin aikeessa sanoa jotain terävää ja myrkyllistä, vaan hillitsi itsensä, nousi päättävästi ja haki päällysvaatteensa eteisestä. Sitten lähti äänetönnä ulos.

— Ethän mene kauas, kenties hän jo aamupäivällä tulee, huusi sisar portailta.

— Kyllä minä ehdin.

Alma käveli puutarhan läpi metsään päin rantapolkua pitkin. Ilma oli kostea, keltanen lehti peitti maan, taivas päällä oli syksyinen ja harmaja ja tuuli heilutti talvoja. Tervettä ilmaa hengittämään ja yksinäisyydessä rauhottumaan istui Alma sammaltuneen kiven syrjälle ja katseli miten aalto huuhtoili rantakallioita.

Häntä pisteli melkein kaikki mitä sisar sanoi, olipa tuo kuinka ystävällistä tahansa... Hän oli ärtyinen, ei ollut nukkunut mennyönä... — »Ennen oppinut panemaan arvoa...» hm, oikeastaanhan se oli kumma jos sitä järjen kannalta harkitsi. Akseli oli häntä kauan rakastanut, aina siitä asti kuin... Niin, silloin hän oli ollut ilkeä Akselia kohtaan..., mutta hän oli vasta 18 vuotias..., silloin juuri rohkeimmillaan ja vallattomimmillaan ja elämä rajatonna ja viehättävänä edessä... Olihan se luonnollista että hän silloin nauroi kun poikaparka haaveksi ja kärsi ja toivoi... Akseli oli ollutkin niin hullunkurisen naiivi silloin, kun hän ylioppilaana asui siellä läheistössä maalla: pieni, laiha kääkkänä, kömpelö käytös, tukka jo hienoksi kulunut päästä vaan kasvot ja käsivarret karkean karvaiset... Kieleltään kankea, pikkusen tyhmä ja hyvin tunteellinen...

Syksyllä Helsingissä se kerran tuli juhlallisena ja kosi..., niin Alma oli silloin purskahtanut nauramaan.. ei voinut muuta. Ei vähääkään käynyt silloin sääliksi nähdä kuinka masennettuna ja epätoivoisena hän läksi... ei välähtänyt silloin

mieleen että Akseli oli alttiiksiantauva, rehellinen ja hyvä. . . Alma oli siihen aikaan vaatinut unelmainsa esineiltä paljo, paljo enemmän, hän oli tapaillut paljo ylemmäs . . . Niin, ne olivat lapsen mielitekoja, hän ei silloin käsittänyt omaa etuansa, hän haaveksi . . . nyt hän näki sen selvästi ja ymmärsi . . . Mutta sittenkin, miks'ei hän voinut olla tuntematta kalvavaa kaipausta kun hän nyt juuri oli sanomaisillaan jäähyväiset noille entisille unelmilleen . . . ?

Almalta vetäysi suu huomaamattaan pilkalliseen hymyyn ja hän siirrähti hermohtuneesti istuimellaan. Hänelle oli muistunut mieleen se ensimmäinen unikuva, tuo pitkätkukkainen taiteilija, kalpea ja solakka, joka syvästi tunteellisella tavalla oli häntä pitkät ajat hyvittelnyt . . . Taiteilija oli mennyt ulkomaille ja sieltä tuonut tullessaan mustasilmäisen ranskattaren.

Niin, niin, tietysti, hänhän oli taiteilija . . .

Sitten oli hänen sankarinaan ollut miehevä mies, suuri tilanomistaja. Väkevä, leveähartioinen mies, ahavoittuneet kasvot, korkea rinta, luiseva runko, — mies, joka itse raateli väkensä mukana suurilla tiluksillaan, itse ohjasi korskeita oritaan ja halveksi kaikkea hempeyttä ja arkuutta. Tämä oli kerran jo syvästi iskenyt silmänsä Almaan ja selvä siitä olisi tullutkin ellei Alma itse olisi vitkastellut ja miettinyt . . .

Sillävälin ehti maanviljelijä mennä naimisiin

meijeristinsä kanssa, — jonka hänen oli pakko naida. Vahinko ei ollut suuri.

Niin, niitä oli ollut monta — viimeksi eräs nuori ja lupaava ja nerokas tiedemies, jonka kaikki tiesivät kyvyllään nousevan hyvin korkealle. Hän tutki tieteitä ja kävi joskus tutkimustensa lomassa puhumassa Almalle kauniita asioita, — vaan siitä ei näyttänyt koskaan tulevan valmista.

Akseli oli häntä koko ajan rakastanut, se kelpo poika. Alma tunsu väliin häntä kohtaan myötätuntoisuutta, jota hän toisinaan melkein luuli puhtaaksi. Tosin ei Akseli ollut mikään muhkea ideaali — tuommoinen pieni ja kuivettunut äijän alku hän oli, kädet pitkät ja jalat lyhyet, kasvot punasen parran peitossa aina silmiä myöten, joita suojasivat jykeät, pyöreät lasit —, ei, mutta mitäs niistä. Hänhän oli hyvä ja hellä . . . , niin, ja hän oli virkamies joka varmasti kohosi sitä myöten kuin itse eli ja toiset edestä kuolivat. Suopeasti oli Alma kesällä häntä kohdellut kun he olivat yhteen yhtyneet, oli ollut ystävällinen ja huomaavainen — enemmänkin kuin olisi ollut välttämätöntä . . . Akseli oli syyspuolella kirjoittanut ja kosinut ja hänellä oli ollut oikeus siihen. Alma oli itse antanut hänelle rohkeutta.

Ei tosin aina. Kun Akseli nytkin oli asunut kesällä siellä lähellä maalla ja he olivat usein tavanneet toisensa, oli Alma väliin ollut hyvinkin epäkohtelias ja kärtyinen, ivallinenkin. Häntä oli silloin ilettänyt tuo oma liehakoimisensa, kun hän

tiesi että se ei ollut vilpittöntä eikä sydämmellistä. Häntä iletettiin epärehellinen. Luonto nousi silloin aivan jyrkästi vastaan, hänestä tuntui kuin olisi hän tinkinyt oman sydämmensä kanssa, käynyt kauppaa tunteillaan . . .

Ne tunteet olivat olleet jätteitä noista vanhoista unelmista, joille hän juuri nyt heitti jäähyväiset. Mieli oli sitten vähitellen talttunut ja taas oli hän rohkaissut Akselia. Mitäpä hänellä oikeastaan oli Akselia vastaan, miksei hän voisi olla vilpittömästi-kin ystävällinen häntä kohtaan?

— Ei voinut! Alma kavahti pystöön ja silmistä välähti salama. — Ei voinut, luonto nousi vastaan! Se oli rakennettua valheelle koko tuo tuuma, häntä hävetti sitä ajatellessaan. Ikuinen yhteiselämä tuon pehmeän, tyhmänsekasen mäyrän kanssa, joka ei ollut hänen mittainen missään suhteessa — ei, se on mahdotonta . . . mahdotonta! . .

Ja taas kohta oli se mahdollista. Alma istahti tyyntyneenä paikalleen, katsoi maahan ja repi hyppysin sammalta kiven kylestä.

Ne vanhat unelmat, ne eivät tahdo lähteä niin hevillä, ne ovat syöpyneet syvälle. Mutta niiden täytyy lähteä, erohetki on tullut. Ja mitäpä hän kaihoili? — tuntuisipa jo melkein oudolta ja ikävältä ajatella, että olisi kerrassaan erottava tuosta kelpo miehestä, jota hän jo uusissa mielenkuvituksissaan oli taipunut kutsumaan omakseen . . . Hän oli jo kuvaillut mielessään minkälaiseksi heidän kotinsa tulisi muodostumaan . . . Kaikki jär-

kevälle kannalle . . . , molemminpuoleinen vapaus ja riippumattomuus . . . Niin, — se oli jo sovittu, miettiminen oli nyt jo myöhää, askel oli astuttu . . .

— Vai onko se ehdottomasti myöhää? Alma meni taas rauhattomaksi ja piirteli tuskallisesti jalallaan viivoja hiekkaan. — Onko jo? Miksei voisi hän vielä kerran peräytyä . . . , ilmoittaisi Akselille että hän on miettinyt, tutkinut sydämensä . . . ei voi häntä rakastaa . . . Akseli lannistuisi, kenties itkisi, mutta menisi kiusaamatta ja kättämättä.

Niin, hän voisi sen vielä tehdä . . .

Eihän ole mitään pakkoa mennä naimisiin jos se on vastoinmielistä, hän on vielä nuori ja kaunis . . . Ei mikään estä peräytymästä . . .

Mutta ei. Hän oli taistellut tuolle viikon miettiessään vastausta ja hän oli voittanut haaveilunsa: oli suostunut. Ja nyt oli onnellinen sulhanen tulossa ottamaan haltuunsa hänelle luovutettua omaisuutta, ja häntä kohtaan täytyi nyt olla hellä ja rakas . . . Täytyi mennä ja tarttua tuohon lahaan käteen ja painautua tuota rintaa vastaan.

— Voi! sitä en saata. Se on valhetta kaikki tyyni, se on sittenkin tunteiden kauppa, se on petosta rakkauden nimessä . . . Rakkauden . . . , taashan hän palasi noihin muinaisiin tytön unelmiin joille hänen juuri tuli sanoa jäähyväiset. Ja mitä ne ovat muuta kuin rakkautta ne tyyneen myötätuntoisuuden tunteet . . .

— Valetta . . ! enkö rohkea enää itselleni tunnustaa että ne ovat valheellista tekopyhyyttä, inhottavaa . . .

— Alma neiti — ho-oi!

Se oli palvelijan ääni. Hänet oli luultavasti lähetetty kutsumaan, Akseli oli tulossa eli ehkäpä jo tullut . . . Empimisen hetki oli ohi. Ja hyvä on kun on — mitä turhista houreista. Mitäpä maksaa riehua joutavastaan, taistella tuulentupien puolesta; parempi tyyntyä, talttua, tyytyä, siitä kärsii vähemmin ja voi nauttia enemmän. Ja mitäpä hän siinä oikeastaan valitti? Sitäkö, että elämä ei ole unelmaa?

Alma nousi, oikasi pukunsa suoraksi ja pyyhkäisi kämmenellä kasvojaan ikäänkuin ajaakseen pois ikäviä mietteitä ja lähti kävelemään taloa kohden. Hän tahtoi mennä reippaasti ja päättävästi . . .

— Alma neiti, hoi! kuului ääni jo lähellä ja samassa tuli tyttö vastaan ja ilmoitti, että Akseli herra oli saapunut.

— Saapunut . . . hän . . . hän odottaa siis jo?

— Niin, käskettiin rientää.

— Rientää . . . niin, minä tulen. Onko aika jo niin kulunut. Juoksehan edellä . . .

Odottaa, odottaa morsiantaan syliinsä . . . Kenties tulee tänne metsään vastaanottamaan, kenties tuosta koivun takaa pyörähtää, juoksee riemusta kiihkkoisena . . . Ei. Alma pysähtyi vielä kerran,

tarttui koivun runkoon ja nojautsi siihen hetkisen; vartalo vavahti tuntuvasti ja veri oli karannut kasvoilta... Vielä kerran voitti epäily mielen, vielä kerran tunki sydämmeeseen vastustamaton pakko pysähtyä siihen, peräytyä kun vielä oli aikaa, juosta pakoon, pois, pois... Ja hän pysähtyi koivuun nojaten.

Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä jatkoi hän jo taas matkaansa entistä kiireemmin ja innokkaammin. Ja talo oli jo näkyvissä.

— Pois epäilyt, miksi emmin. Hän odottaa minua omakseen rintaansa vastaan, se on totta, mutta ainoastaan semmoisena kuin olen, hän on tyytyväinen siihen rahtuseenkin myötätuntoisuutta minkä hän minulta saa. Hän on siitä onnellinen, miksi minä sitten arkaileisin...? — Te entiset unelmat... te rakkaat, nyt jääkää hyvästi...!

Hän kiirehti askeleitaan juostessaan rantaa pitkin yli varisseiden, kellastuneiden lehtien ja kostean syksyisen sammalen. Hän oli nyt ikäänkuin repässyt itsensä väkisin irti entisyydestään ja tahtoi juosta sitä pakoon. Ja veri pääsi liikkeeseen, poskille se nosti terveen, helakan punan ja ruumiiseen viehkeän lämmön ja samea tummuus sulii silmistäkin kirkaaksi. Hän juoksi. Riuhtasemalla, melkein tuskallisesti nykäsi hän auki puutarhan kankean veräjän ja kyyrähti vain ohimennen notkeana poimimaan penkereeltä pari kukkasta sulholleen.

Sulho seiso i kuistin portaita sähkyvin silmin ja onnea kertovin kasvoin. Alma nousi punotavana ja lämpösesti huokuen vastamaata ylös puutarhasta, hyppäsi portaille . . . Hän lepäsi her- votonnä ja alttiina sulhonsa rinnalla . . .

Santeri Ingman.

